

Y. İZZETTİN BARIŞ

(1931–2013)

“Bir coğrafyanın sessiz hikâyesini, bilimin evrensel diline taşıdı.”

Prof. Dr. Yusuf İzzettin Barış, 1931 yılında İzmit'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamladıktan sonra 1949'da Kütahya Lisesi'nden mezun oldu. 1955'te Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Uzmanlık eğitimini Gülhane Askerî Tıp Akademisi Göğüs Hastalıkları Kliniği'nde tamamlayarak 1965 yılında Göğüs Hastalıkları uzmanı oldu. Yaklaşık on beş yıl boyunca Deniz Kuvvetleri'nde pratisyen ve uzman hekim olarak farklı gemi ve askerî hastanelerde görev yaptı.

1969 yılı sonunda Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne katılarak Göğüs Hastalıkları Ünitesi'ni kurdu. 1971'de doçent, 1976'da profesör oldu. Hacettepe'de başlangıçta İç Hastalıkları bünyesinde gelişen Göğüs Hastalıkları yapılanmasına uzun yıllar liderlik etti; bu birim 1991'de bağımsız Anabilim Dalı hâline geldi. Barış, Hacettepe Göğüs Hastalıkları'nın klinik, bilimsel ve eğitim altyapısının oluşmasında belirleyici rol oynadı.

1982–1986 yılları arasında Suudi Arabistan'daki King Faisal Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde çalıştı ve burada da Göğüs Hastalıkları Kliniği'nin kurulmasına öncülük etti. Hacettepe Üniversitesi'nde İngilizce tıp eğitiminin başlamasının ardından yeniden üniversiteye davet edildi ve Mart 1998'de emekli oluncaya kadar akademik ve yönetsel görevlerini sürdürdü.

Prof. Dr. Barış'ın bilimsel çalışmalarının en özgün alanlarından biri çevresel ve mesleki akciğer hastalıkları oldu. Türkiye'de asbest ve biyokütle maruziyetinin solunum sistemi üzerindeki etkilerini araştıran öncü çalışmaları yürüttü. Anadolu'nun farklı bölgelerinde çevresel mineral lif maruziyetlerini inceleyerek, bu maruziyetlerin plevral hastalıklar ve malign mezotelyoma ile ilişkisini ortaya koyan araştırmalara öncülük etti.

Özellikle Kapadokya'da Karain, Tuzköy ve Sarıhıdır köylerinde görülen olağanüstü yüksek mezotelyoma sıklığının araştırılması onun bilimsel yaşamının en önemli çalışmalarından biri oldu. Barış ve çalışma arkadaşlarının araştırmaları, bölgede görülen mezotelyoma salgınının çevresel olarak erionit adı verilen fibröz zeolit mineraline maruziyetle ilişkili olduğunu ortaya koydu. 1978'de Karain'deki mezotelyoma salgınına ilişkin yayımlanan çalışma, uluslararası araştırmaların başlangıç noktalarından biri oldu; daha sonraki çalışmalar erionitin etkilenen hastaların akciğer dokusunda ve köylerin havasında bulunduğunu gösterdi.

Bu çalışmalar yalnızca bilimsel literatüre değil, doğrudan toplum sağlığına da yansdı. Hacettepe'de Barış'ın öncülüğünde başlayan araştırmalar sonraki kuşaklar tarafından sürdürüldü; Sağlık Bakanlığı ile yürütülen çalışmalar sonucunda yüksek erionit maruziyeti bulunan yerleşimlerin taşınmasına kadar uzanan koruyucu sağlık uygulamaları gerçekleştirildi.

Y. İZZETTİN BARIŞ

1987’de İngilizce yayımlanan Asbestos and Erionite Related Chest Diseases adlı kitabı, çevresel mineral lif maruziyetleri, asbest ve erionite bağlı hastalıkları sistematik olarak ele alan önemli uluslararası kaynaklardan biri oldu. Kitapta Türkiye’deki asbest maruziyetlerinin yanı sıra Karain, Tuzköy ve Sarıhıdır’daki erionit ilişkili hastalıklar ayrıntılı biçimde incelendi.

Barış, çevresel akciğer hastalıklarının yanı sıra uyku tıbbının Türkiye’de gelişimine de katkı sağladı ve obstrüktif uyku apnesine ilişkin ülkemizden ilk olgu sunumlarından birini gerçekleştirdi. Tütün kullanımının zararlarının toplum tarafından anlaşılması için de erken dönemde mücadele veren hekimlerden biri oldu; Türkiye’nin farklı şehirlerinde halka açık eğitim toplantıları ve konferanslar düzenledi. Halk eğitimi ve bilimsel araştırmaları desteklemek amacıyla Türkiye Akciğer Hastalıkları Vakfı’nın kuruluşuna öncülük etti ve başkanlığını yürüttü.

Bilimsel çalışmalarının yanı sıra üretken bir yazar ve eğitimciydi. Çok sayıda yerli ve yabancı tıp dergisinin yayın kurullarında görev aldı; 30’u aşkın kitap kaleme aldı. Ulusal dergilerde yüzün üzerinde, uluslararası literatürde ise yetmiş yakın bilimsel yayını bulunduğu bildirilmektedir. Bilimsel çalışmalarının uluslararası görünürlüğü ölümünden sonra da devam etmiş; Hacettepe Üniversitesi’nin güncel kariyer boyu bilimsel etki listelerinde yer almaya devam etmiştir.

Bilimsel üretiminin yanı sıra anı, tıp tarihi ve toplum sağlığı üzerine de eserler verdi. Kendi Rüzgârıyla, Bu Doktoru Rehin Alalım ve Anadolu’nun Bitmeyen Akciğer ve Karın Zarı Kanseri Çilesi adlı kitaplarında meslek yaşamını ve Anadolu’daki saha çalışmalarını anlattı; Çanakkale Savaşları, Osmanlı padişahlarının hastalıkları ve ölüm nedenleri, yoğun bakım deneyimleri ve yerel tarih üzerine de kitaplar yazdı.

Çalışmaları çok sayıda ödülle değerlendirildi. 1990 Sedat Simavi Sağlık Bilimleri Ödülü’nü, erionit liflerine maruziyetin sağlık üzerindeki etkilerini ortaya koyan epidemiyolojik ve çevresel araştırmaları nedeniyle aldı. 1994’te Türk Tabipleri Birliği Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülü’ne, 2011’de Dr. Füsün Sayek Tıp Bilim Hizmet Ödülü’ne layık görüldü.

Prof. Dr. Barış, Türkiye’de göğüs hastalıklarının bilimsel örgütlenmesinde de belirleyici rol üstlendi. 1992 yılında Türk Toraks Derneği’nin kurucuları arasında yer aldı ve Derneğin ilk başkanı oldu. 1992–1998 yılları arasında üç dönem başkanlık görevini yürüttü. Derneğin bilimsel, eğitsel ve toplumsal yönelimlerinin şekillenmesine önemli katkılar sağladı.

Bir eğitimci olarak Hacettepe’de çok sayıda göğüs hastalıkları uzmanının ve akademisyenin yetişmesine katkı sağladı. Onun öğrencileri ve yetişmesine katkıda bulunduğu akademisyenler daha sonraki yıllarda Türkiye’nin farklı üniversitelerinde göğüs hastalıkları kliniklerinin gelişmesine ve yeni akademik birimlerin kurulmasına katkıda bulundular.

Prof. Dr. Y. İzzettin Barış’ın çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi Göğüs Hastalıkları’nın kuruluş ve gelişiminde olduğu kadar, Türkiye’de modern göğüs hastalıklarının, çevresel ve mesleki akciğer hastalıklarının, tütün kontrolünün ve bilimsel örgütlenmenin gelişmesinde de önemli rol oynadı.

21 Eylül 2013’te yaşamını yitiren Prof. Dr. Y. İzzettin Barış, özellikle Kapadokya’daki erionit ve mezotelyoma çalışmalarının dünya tıp literatürüne yaptığı özgün katkı, yetiştirdiği hekimler ve Türk Toraks Derneği’nin kuruluşundaki liderliğiyle Türk göğüs hastalıkları tarihinde kalıcı bir iz bıraktı. Ölümünün ardından Türk Toraks Derneği, daha önce verdiği Hizmet Ödülü’nün adını “Y. İzzettin Barış Hizmet Ödülü” olarak değiştirdi; ödül günümüzde de onun adını taşımaktadır.